

SÉTATÉR

Fekete Vince

FALUDY

Ülök a nappaliban, több mint hétszáz kilométerre Budapeستől, a Kárpát-kanyarban, az úgynevezett kifliben, a legkeletibb magyar többségű kisvárosban, Kézdivásárhelyen 2020 legelején. Január van, januári fény. Nincs is ilyen fénytörés máskor soha, állapítom meg, soha nem ilyen éles, nem ilyen vakító, nem ilyen vakítóan matt, mint ebben az év eleji hónapban. Negyedik éve – mióta pár nap múlva végleg eljöttem otthonról – mindig ez a tompa, matt fényesség jön elő, az a nap jön elő, pedig nem is erről akarok most beszélni. Hanem csupán arról a szobáról, egy nyári, pontosabban nyárvégi napról, de az is lehet, hogy nem is nyár volt, nem is nyárvég, hanem már őszelő. Bő másfél évtizede, a kétezres évek első harmadában itt, ebben a szobában, egy már azóta kiszuperált fotelben, az egymással szemben levő két fotel egyikében, háttal az azóta már kidobott, húszesztendős tévének ült Maga a Mester. Nyár volt, nyár vége vagy ősz eleje. Ausztriában élő, Erdélyből elszármazott ismerős, hangszerkészítő, restaurátor, költő szállította ide a Szent Anna-tó mellől, ahol, állítólag, először volt életében. Nehezen jött fel az első emeletre a lépcsőkön, nem is jött, inkább vezették. Lobogó ősz hajára, „oroszlánsörényére” emlékszem, arra, hogy nagyon kellett figyelnem, hogy értsem, mit beszél; a reszketeg kezére, amikor issza a kávé, majd dedikálja a tiszteletére gyorsan előhalászott könyveit. Reszketegek a betűi is, most itt előttem is, ahogy újra fellapozom a *Versek*, a *Pokolbéli vig napjaim*, a *Jegyzetek az esőerdőből* aláírt példányait. Akkor mindössze ezt a hármat dedikáltattam. Fáradt volt, lassan írt. Láttam, megerőltetés volt neki.

A *Versek* című könyve óriási élmény volt, hónapokon át olvastam a szegedi Károlyi Kollégiumban. Akkoriban ő volt, és nyilván még sokan mások, a többi kedvenc mellett *A Költő*. Kalandos élete, elmenekülései, hazatérései, majd újra elmenekülése; Villon-fordításai, műveltsége, kultúrája, úgy, ahogy van, mindenestül. Igen, ő, a Költő, azt gondoltam róla akkor. A kalandor. A modern Odüsszeusz. És lám, alig telt el pár esztendő, és itt ül a kézdivásárhelyi nappaliban, abban a kiszolgált fotelben, a lobogó hajával, a reszketeg kezével, ahogy majdhogynem kilöttyinti a kávé, a furcsa, alig érthető

beszédével, motyogásával, ott ül az élő Költő. Alig hiszem el, zavaromban, lelkesültségemben fogom a két kisgyerekemet, és megkérem, hogy odaguggolhassak mellé, egy fotó erejéig. Katt. És az a fotó, ahogy a két kisgyerekekkel oda beguggoltam, nagyon tisztán beégett akkor a retinámba.

Ülünk tehát a nappaliban, a kétezres évek első harmadában, és a Mester kísérője, szállítója, gyámolítója, osztrák honpolgár barátunk éppen azt meséli, hogyan ülték körül a fiatalok a Szent Anna-tó partján, hogyan lelkesedtek érte, és Ő hogyan beszélt nekik, hosszan mesélt a kalandos életéről, meneküléseiről, hazatéréseiről, katonáskodásáról, boldogságról és boldogtalanságról, 56-ról és a börtönvekről, Európáról és Amerikáról, Afrikáról és Óceániáról. Végül verseket mondtak, nem is mondtak, szavaltak a Szent Anna-tó partján. Ilyen sem volt rég, vagy tán sohasem, mondja a barát, hogy a katlan, az egykori vulkán kürtője fölött felbukkanó nap versekre emelkedjék ki a tótükröt körülölelő fák csúcsai fölé.

A mából visszatekintve, azon a kétezres évek eleji napon, bő évtizeddel a kommunizmus bukása után, amikor egyetlen, érettségi előtti külföldi (bulgáriai) utazást meg két gyerekkori magyarországi, budapesti pár napos kirándulást leszámítva szinte sehol nem járt a nagyvilágban a világlátott, világot járó Mester mellett gyerekeivel guggoló, még viszonylag fiatal ember. De talán azok sem, akik előző este áhítattal körülülték az agg Mestert a Szent Anna-tó partján, és hallgatták és szavalták és legszívesebben megérintették volna, hogy vajon igaz-e, hogy az élő, a hús-vér ember van itt közöttük, ínséges, kultúra- és költészetmentes, egyébként mindenmentes idők után valaki, aki bejárta a nagyvilágot, bátor volt, és most visszajött ide, a hazájába, sőt: eljött Erdélybe is, hozzánk.

Ugrik a kép. Visszafelé. Csobánka. Kilencven. Vagy kilencvenegy. Móziék, Zalánék. Valamilyen irodalmi tábor. Kis faházak. Előadások, írók, Esterházy is, és a többiek. És Faludy György, persze. Éjfél után van, aludni szeretnének, első-másodéves diákok, akik, ki tudja, milyen pénzzel, stoppal, vonattal, busszal eljutottak ide. Aludni szeretnének, de nem jön álom a szemükre. Vékonyak a falak, a deszkafalak. Valaki, jól áthallatszik, rettenetesen horkol. Próbálkoznak így is, úgy is, forgolódnak, aztán feladják. Inkább ki-mennek a szabadba. Innen is, onnan is szállingóznak kifelé a házikókból az álmos, kialvatlan, aludni nem tudó emberek, hiszen ez a horkolás, nem túlzás: majdhogynem eget-földet rengető. Odébb, a félhomályban, talán egy gyengén megvilágított helyen emberek, táborlakók, középen pedig Ő ül és mesél... Az élő klasszikus.

1956 után a legelső alkalommal, pár évvel azelőtt, 1988 szeptemberében látogatott haza, és példátlan fogadtatásban részesült. Ferihegyen népes tisztelgő tömeg várta, a következő napon meg a szemerkélő, majd zuhogó eső sem tántorította el a sok száz fős tömeget a többórás sorállástól. „A pesti Szamuely (ma: Lónyay) utca közepén éppen megnyílt Eötvös könyvesboltban nemcsak a legendás – aznap, nem tévedés: 100 ezer példányban megjelent – Villon-fordításkötetét dedikálta az összetéveszthetetlen hajkoronájú mester. Az elől álló szerencsésebbek a *Pokolbéli víg napjaim* című – Amerikában, a Püski Kiadó által gondozott magyar nyelvű – memoár maradék példányait is megvásárolhatták.”

„Amikor hazajöttem, nagyon féltem, hogy csak a 70 évnél idősebbek fogják tudni, hogy ki vagyok. Úgyhogy nagy élvezet volt, amikor az első előadásomat tartottam Szegeden. Bár úgy indult, hogy a város vezetője – a nevét már elfelejtettem (...) – kijelentette, hogy amíg ő ott van, én nem nyithatom ki a pofámat Szegeden. Így mondta. Amire az egyetem rektora odaadta az auditorium maximumot. Este nyolckor kezdődött az előadás, és vagy egy negyed óráig tartott, amíg egyáltalán be tudtam jutni, annyian jöttek el. S bár ötven percnél nem szoktam tovább beszélni, éjjel egyig tartott az előadás.”

De ki is volt valójában Faludy György? Költő, aki „még problémamentesen és teljes mértékig hajlandó volt azonosulni a költőszereppel; az utolsó olyan alkotó, akit – ha nem is minden irónia nélkül – kortársai, rajongói a költőfejedelem címmel tüntethettek ki?” Dalnok, a romantikus költő újkori alakja? Modern Odüsszeusz? A legnagyobb átköltő (Villon, Pantagruel stb.)? Világpolgár és kópé és kamasz és minden, ami nagyon rokonszenvesse te(he)tte őt induló, kíváncsi, írogató emberek számára? Hazatérő száműzött, aki szamizdatban, majd hivatalos kiadványokban is elsőként beszél Recskról? A börtönben írt versek költője, amelyek élni segítettek az elítélteknek, a kultúra és a művészet „egyetlen fénysugarát” jelentették a sötétben sínylődőknek?

Vagy – ahogy a szakma hangadói mondják róla: élőszóban ügyes önérvényesítő, korszerűtlen, érdektelen alkotó, média csinálta álköltő, dilettáns? Nem eléggé igényes, terjengős, túlírt, nyelvében körülményes stb. Vagy Villon- és egyéb imitációival az alakváltó költők stílusirányzatának, így Baka Istvánnak, KAF-nak és a többieknek az előfutára? A szétírásokban, az élete eseményeire, az aktualitásokra való állandó reflektálásban minta, példa Tandori és az őt követők számára? Nyitott kérdések. Ne válaszoljunk most rájuk. És talán nem is tudnánk. Hadd idézzük befejezésül inkább Bodor

Bélának a költő halála után írt mondatait: „Elment tehát a fejedelem, aki mindamelllett szívesebben mutatta magát nem létező fejedelmek udvari bolondjának vagy éppen a csavargók fejedelmének, mint olyan úrnak, aki előtt a pórnépnek fejet kell hajtania. Hiányozni fognak polgár- és hatalompukkasztó gesztusai, életöröme, szabadsága, közvetlensége. Hiányozni fog a költészet halhatatlanságába, a világ maradéktalan megverselhetőségébe vetett hite, rólunk szóló történetei, melyekben nem a valóságra, hanem magunkra ismerünk. Hiányozni fog költőként, demokrataként, nagy idők utolsó tanújaként és mindenekelőtt létét és lényét maradéktalanul vállaló emberként.

Nem hiszem, hogy hitt volna bármilyen túlvilágban. Ha valamiben, hát abban bízott, hogy emlékezni fogunk rá; hogy még sokáig elő-elővesszük a könyveit, a költeményeit. És egy-két sorára talán könyv nélkül is emlékezünk. Ez az ő feltámadása.

Izgalmas, szörnyű, boldog, kalandos – teljes életet élt.”

Legyen ez a rövidke írás egyben az Ő újabb (röpke) feltámadása is akkor.

Kovács Péter Zoltán

VAGY PONYVÁT OLVASUNK, VAGY SEMMIT?

II. ELŐZETES ADATOK ÉS ELŐ(ZETES)ÍTÉLETEK

Egy tavaly decemberi írásomban interaktív olvasásszociológiai játékra hívtam az olvasókat.¹ Most már új eredmények is vannak. Ez a szöveg most kevésbé lesz interaktív, cserébe több lesz benne a kézzelfogható adat – tendenciákat látunk majd, még ha nem is mindig tisztán és egyértelműen. De lesznek adatok is – amik iránt a bölcsészársadalom néha fanyalogni szokott, közömbös vagy szkeptikus irántuk. Lássuk!